

You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Słowo wstępne

Author: Miłosz Piotrowiak, Mariusz Jochemczyk

Citation style: Piotrowiak Miłosz, Jochemczyk Mariusz. (2016). Słowo wstępne. W: M. Piotrowiak , M. Jochemczyk (red.), "Wiersz-rzeka" (S. 7-9). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Słowo wstępne

Prezentowana publikacja stanowi drugą — interpretacyjną — odsłonę projektu *Urzeczenie*. Część pierwsza (*Locje literatury i wyobraźni*) ukazała się nakładem Wydawnictwa Uniwersytetu Śląskiego w roku 2013 i poświęcona została kwestiom teoretycznym, językoznawczym oraz komparatystycznym, związanym z rzecznym żywiołem i jego dyskursywnymi wymiarami.

Geokrytyczna propozycja połączenia rzeki (*potamos*) i literatury (*logos*) pod nową nazwą *potamofilologii* zyskała liczne grono admiratorów, skupiła wielu badaczy z ośrodków naukowych w całej Polsce. Dobrze przyjęcie tomu pierwszego — zarówno w środowisku filologicznym, jak i wśród geografów, biologów, antropologów kultury — skłoniło nas do podjęcia dalszych prac nad drugą częścią projektu.

Książka niniejsza gromadzi zatem studia oraz szkice poświęcone poezji polskiej XIX i XX wieku, która na różne sposoby artykułuje temat rzeki. Każdy z zaproszonych Autorów staje się samowładnym interpretatorem jednego, wybranego przez siebie „rzecznego” wiersza.

Tom rozpoczyna lektura liryku Romana Zmorskiego *Nad Wisłą*. (*Improwizacja*), w ramach której Autor — Jarosław Ławski — przechodzi stopniowo od wyświechtania oczywistych projekcji opisowo-refleksyjnych ku odsłonięciu improwizowanej zagadki bytu: „akwatyczny” liryk jawi się jako tajemny kod szyfrujący — polityczny, dziejowy, rewolucyjny, pokoleniowy, osobisty — rebus...

Drugi fragment interpretacyjny poświęcony został Leśmianowskiej poetyckiej medytacji (*Głuchoniema*) nad ideą niewyraźnego. Poszczególne komponenty szkicu Bartosza Małczyńskiego układają się w intrygujące po-równanie dwóch bohaterek utworu. Wynik

owego równania odsłania podstawowe komunikacyjne napięcie wiersza: dialektykę ludzko-rzeczno „dialogu bez słów”.

W trzecim akcie lektury odsłania się przed nami bezkres Narwiańskiej nocy. W Sebyłowym *Nokturnie*, czytany przez Jana Piotrowiaka, ciemne atrybucje poetyckiego świata zyskują miano noktowizji. Tam, gdzie gaśnie światło pamięci i rozumu, budzi się niezwykła gra wyobraźni i podświadomości. Trudno uwierzyć, że ten poetycki rozbłysk jest wynikiem przymusowego terminowania poety w koszarach nad Narwią.

Artykuł Miłosza Piotrowiaka składa się z dwóch części. W pierwszej Autor sprawdza wytrzymałość potamofilologicznych tez wobec katastrof i kataklizmów. Część druga stanowi interpretacyjny dwugłos Krzysztofa Kamila Baczyńskiego oraz Kazimierzy Iłakowiczówny. Okazuje się, że rzeczne teksty w szczególny sposób oznaczają twórczość poetów, przełamując ją na górny i dolny bieg.

Herbertowy „głos ostatni” (*Tkanina*), przejmująca *coda* zamykająca pożegnalny tom poetycki autora *Pana Cogito*, poddana została — przez Krystynę Jakowską, Autorkę kolejnego szkicu — swoistej tanatologicznej lekturze: „nieobecna” rzeką wiersza okazuje się „bezglósne” meandrujący pod powierzchnią liter Styks.

Wiersz Tadeusza Nowaka *Inna ryba* (wyłowiony przez Kalinę Jaglarz, Autorkę szóstego eseju, z tomu: *W jutrzni*) zyskuje dzięki serii mikrologicznych przybliżeń walor nieortodoksyjnej poetyckiej wykładni nader teologicznych kwestii. Niekonkluzywna, „płynna” struktura wypowiedzi pozwala Autorce co rusz wymykać się z sieci dogmatycznej pokusy orzekania.

Joanna Ślósarska, w oikologicznej lekturze zbioru wierszy Kamila Sipowicza *Świder metafizyczny* kreśli poetycką topografię rzeki. Autorka nie ogranicza się wyłącznie do rzeczno-cyklu wierszy. Holistycznie oglądany Sipowicz podpowiada interpretacyjne rozwiązania jako wnikliwy badacz filozofii Heideggera, malarz, myśliciel. Rzeczne *de rerum natura* ujawnia w ten sposób pulsujące przenikanie fizycznego z metafizycznym.

W kolejnej odsłonie książki późny tekst Bogusławy Latawiec (*Ptaki Warty*) obrazuje proces interferencji tego, co intymne, i tego, co zewnętrzne (krajobrazowe). W ujęciu Joanny Grądział-Wójcik rzeka staje się poręczną metaforą o-rzekania o świecie, wpływającym czasie i „poetyckiej mocy języka”.

Niewinny z pozoru kuplet Jeremiego Przybory (*Nad Prosną*) stanowi z kolei przyczynek do szeroko zakrojonych rozważań o dziejowych oraz literackich splotach rzeki i miasta Kalisz. Piotr Łuszczkiewicz, w drodze do interpretacji piosenki Przybory, jakby

mimochoodem, tworzy bogatą antologię utworów poetyckich poświęconych Prośnie.

Wiersz-rzeka lubuskiego poety Mieczysława J. Warszawskiego zestawiony został przez Mirosławę Szott z geopoetyckim projektem Kennetha White'a. W potoczystej i celnej interpretacji *Spływu* Autorka ujawniła diatrybę metapoetycką, wyrysowanie w porwanej strukturze wiersza mimikry monologisty, który przybrał rzeczną postać.

Finalny esej (napisany przez Mariusza Jochemczyka) przybliży główne, węzłowe punkty swojej, lokalnej „epopei rozkładu”, jaka rozgrywa się na polu śląskich wierszy Henryka Bereski. Arkadyjska „rzeka dzieciństwa” (Rawa) jest tu dyskretną sygnaturą (oraz tekstową zapowiedzią) nieodwracalnych przemian cywilizacyjnych i duchowych.

Miłosz Piotrowiak
Mariusz Jochemczyk